

Széchy (III.) Tamás és Széchy (II.) György részvétele a kora újkori rendi gyűléseken

Bevezetés

Az országgyűlés mint a rendiség politikai fóruma a kora újkor időszakában az uralkodó és a rendek közti közös álláspont megteremtésének vagy éppen a nézeteltérések feloldásának színhelyéül is szolgált. Az elmúlt időszakban számos szakirodalom látott napvilágot, amely a kora újkorban működő magyar diéták működését, helyszínét, tárgyalási technikáit, fontosabb ügyeit tárgyalja.¹ A 17. század elejétől kezdve pedig egyre részletesebb képet kapunk az országgyűlés személyi összetételéről, a felső- és alsótábla résztvevőiről is.²

A Széchy család, a kora újkori magyar történelem egyik kiemelkedő főúri familiája, jelentős szerepet töltött be mind a középkori, mind a kora újkori magyar politikai élet irányításában. A Mohács előtti évszázadokban a család két ága közül a felsőlendvai Széchyek nádori, országbírói, horvát báni tisztségeket, de még egyházi főméltóságot is betöltöttek Széchy Dénes esztergomi érsek személyében. A másik, az ősi birtok után rimaszécsinek nevezett ág csupán 1526 után vált fontos politikai tényezővé, a familia felemelkedésében nagy szerepet játszó Széchy (III.) Tamásnak köszönhetően. Tanulmányomban a kora újkori rendi mozgalmak terén jelentősebb szerepet játszó rimaszécsi ág két családtagjának, elsősorban a dinasztiaalapító Széchy (III.) Tamásnak, majd elsőszülött fiának, Széchy (II.) Györgynek a politikai szerepvállalását, a rendi gyűléseken, valamint a pozsonyi és soproni diétákon történő részvételét elemzem. A rendi dualizmus korszakának aktív szereplője a familia, különösen annak az időszaknak, amelynek során az uralkodó még gyakran kényszerült az országgyűlés összehívására. Mindkettőjük politikai karrierje az erdélyi fejedelmek Habsburg-ellenes megmozdulásai során érte el csúcspontját. Ezeket figyelembe véve érdemes megvizsgálni, mi módon befolyásolták a fent említett események közéletben betöltött szerepüket, hogyan tudták családi és egyben személyes presztízsüket növelni, és mennyiben volt sikeres személyes jelenlétük az ekkor megszilárduló kétkamarás országgyűlés főrendiházában.

¹ A kora újkori országgyűlésekre vonatkozóan lásd az alábbi műveket: Fazekas–Gebei–Pálosfalvi 2020; Oborni 2018; Szijártó M. 2016; Pálffy 2013; Berénger–Kecskeméti 2005; Dominkovits–Katona 2014; Dominkovits–Katona–Pálffy 2021.

² Guszarova 2005.

Széchy (III.) Tamás (1555–1618)

A család Felső-Magyarországon birtokokkal rendelkező ágához tartozó Széchy Tamás 1555-ben született Széchy (I.) György és Rhédey Magdolna fiaként. A rimaszécsi ág vagyoni tekintetében messze elmaradt a Dunántúlon birtokos felsőlendvaiaktól, Gömör vármegye jómódú középbirtokosai közé tartozott. Az 1549. évi adóösszeírás alkalmával körülbelül 96 portával rendelkeztek a felső-magyarországi térségben.³ A család ezen ágának férfitagjai a 16. század folyamán a vármegye katonai és adminisztratív szintjén töltötték be különböző pozíciókat, így Széchy Tamás számára is adott volt a karrierépítés első lépcsőfoka.⁴

Gyermek- és ifjú éveiről nem maradt fent forrás, az 1570-es évek elejétől azonban családjának egyedüli férfitagjaként az ősi fészek, Balog várának uraként említik.⁵ Az 1580-as években felváltva tartózkodott Balog, illetve Szendrő várában. Katonai karrierjében fontos állomásnak tekinthető a Borsod vármegyében található szendrői vár főkapitányi tisztsége, amelyet 1590–92 között töltött be.⁶

Az 1580-as évek utolsó harmadától kezdődő időszak nem csupán katonai karrierje szempontjából tekinthető kiemelkedőnek, épp annyira jelentősnek mondható presztízs-növekedés szempontjából is. Az 1535-ben férfiágon, majd 1570-ben leányágon is kihalt egykori felsőlendvai Széchy-ág uradalmiáért az addig zömében Felső-Magyarországon birtokokkal rendelkező rimaszécsiek nevében Széchy Tamás szállt perbe Széchy Margit örökösivel: Salm Magdolnával és annak férjével, Lobkowitz-Poppel Lászlóval. A megszerzendő birtok földrajzi elhelyezkedése révén nem csupán anyagi hasznot, hanem Bécs és az uralkodói udvar közelségét is jelentette volna. Ehhez társult még a Batthyányak, Nádasdyak, Zrínyiek és még számos, a politikai életben fontos tényezőnek számító család közvetlen szomszédsága. A többszöri birtokcsere, valamint a hosszúra nyúlt jogi procedúra végül 1591-re hozott eredményt a család két ága között.⁷ A peres úton megszerzett dunántúli területek révén Széchy Tamás előtt páratlan lehetőség nyílt

³ Maksay 1990: 343.

⁴ Széchy Tamás édesapja, Széchy (I.) György leginkább törökellenes katonai fellépésével tűnt ki. 1564-ben a füleki vár ostromakor fogták el, majd konstantinápolyi fogságba hurcolták, ott hunyt el elfogatásának évében. HU-MNL-OL-A 57 Libri Regii 9. 630-635. Széchy (I.) György testvérére, Széchy Demeterre vonatkozólag az 1542-es adóösszeírás szolgál forrásanyagul, ekkor ugyanis Gömör vármegye egyik dicatoraként említik az iratok. Lásd: Ember 1990: 112.

⁵ Gömör megye 1571-es közgyűlési jegyzőkönyvei szerint a még édesapja által erőszakkal elfoglalt Széchy-javakat továbbra is törvénytelenül birtokolja. Lásd: Tóth 1996: 22.

⁶ Borovszky 1908: 34. Az 1588-as szikszói csatának is részese volt, az akkori szendrői kapitány, Rákóczi Zsigmond oldalán. Szendrői várkapitánysága alatt hétszer ütközött meg a törökkel, mindannyiszor magyar győzelemmel zárva az összecsapást. HU-MNL-OL-A 57 Libri Regii 9. 630-635.

⁷ Az Istvánffy Miklós nádori helytartó előtt kötött egyezség értelmében Széchy Margit lánya, Salm Magdolna és férje, Lobkowitz-Poppel László kapta Dobra várát, a szentgotthárdi uradalmat, a muraszombati, valamint a felsőlendvai birtok felét. Ekkor került Széchy Tamás kezébe a felsőlendvai vár, valamint az uradalom másik fele, Letenye és a szécsiszigeti várkastély. HU-MNL-OL-A 57 Libri Regii 52. 506-511. Lásd még: Koppány 2006: 99–101.

a társadalmi mobilizációra. Az 1598. évi házősszeírás adatai szerint az egykori jómódú Gömör megyei középbirtokosnak számító Széchy Tamás ekkorra már öt vármegyében összesen 1408 házat mondhatott magáénak. Ezzel a Magyar Kamara után a 20. legvagyonosabb földesúr helyét foglalta el, az adóegység szerinti számítást figyelembe véve.⁸

Mindez választ adhat arra a kérdésre, hogy miként jelenhetett meg Széchy Tamás neve a tizenöt éves háború kezdeti szakaszában az országgyűlés azon résztvevői között, akik bár társadalmi státuszukból kifolyólag nem tartoztak a főrendek sorába, mégis személyre szóló meghívót kaptak az uralkodótól. Ez a fajta gyakorlat már a középkor folyamán ismert lehetett. A Jagelló-korszakból is tudunk olyan királyi meghívólevélről, amelynek címzettje nem zászlósúr, az egyénre irányuló előkelő figyelem magánjellegű tényezőkkel indokolható.⁹ A 16. századra vonatkozóan először az 1569-es országgyűlésen találunk egyértelmű utalást arra, hogy az imént említett gyakorlatot újfent alkalmazta az uralkodó, akkor a következő cím alatt: „Nobiles regni potiores castra habentes privatim per Majestatem Caesaream vocati”, vagyis a „Királyság azon fontosabb váraival rendelkező nemesei, akiket Ócsászári felsége személyesen meghív”.¹⁰ Az 1583. évi országgyűléstől kezdve ez az elnevezés egregiusra változott, és az 1608-ig tartó időszakban ezen a néven említették a személyre szóló meghívót kapott tehetősebb, befolyással bíró nemeseket.¹¹ Tagjainak elemzése vegyes képet mutat, nem csupán jelentős várakkal rendelkező birtokosok, hanem a központi kormányzatszervek hivatalnokai is szerepelnek köztük. Utóbbiak közül Verancsics Faustus, Joó János kancelláriai titkárok és Illésházy István mint a Magyar Kamara tanácsosa említhetők.¹² Számuk a 16. század végén nagyjából 11 és 19 között mozgott.¹³ Az 1593. év elején Pozsonyban rendezett országgyűlésen – amelyen először találkozunk Széchy Tamás nevével is – szerepeltek a legtöbben, ennek okaként egyértelműen a tizenöt éves háború kezdeti szakaszát nevezhetjük meg, különösen, ha számba vesszük a meghívott birtokosok listáját. Mivel a pozsonyi diéta legfontosabb témái a török elleni védekezést érintő gazdasági és katonai kérdések voltak, nem meglepő, hogy a személyre szólóan meghívott birtokos nemesek nagy része egy-egy fontosabb végvár kapitányaként szolgált.¹⁴ A Dunántúl immár jelentős nagybirtokosaként és a szendrői vár parancsnokaként Széchy Tamás személyes jelenléte az 1593. évi országgyűlésen mindenképp indokoltnak tekinthető.

⁸ Dávid 2001: 30.

⁹ Schiller 1900: 184–185.

¹⁰ <https://archivum2004.piarista.hu/arisztokrata/index.htm> (letöltés: 2022. 03. 25.) Bővebben: Fazekas–Gebei–Pálosfalvi 2020: 195–196.

¹¹ MOE VII. 136–140.

¹² Fazekas–Gebei–Pálosfalvi 2020: 195.

¹³ Az 1569. évi országgyűlésen szám szerint 11-en voltak. Eme tekintélyesebb nemesek könnyebb társadalmi mobilizációjára utal, hogy az ekkor meghívottak közül négyen is (Kastellánffy Péter, Czobor Pál, Istvánffy Miklós és Krusith János) két évtizeden belül bárói rangemelésben részesültek. Fazekas–Gebei–Pálosfalvi 2020: 195.

¹⁴ Széchy Tamáson mint szendrői kapitányon kívül meghívót kaptak Csapy Kristóf, Huszár Péter és Káthy Mihály kállói kapitányok, Majthényi László pápai, Perneszy András felsőlendvai és Orlé Miklós putnoki várkapitány is. <https://archivum2004.piarista.hu/arisztokrata/index.htm> (letöltés: 2022. 10. 17.)

Az 1593. év nyarának katonai eseménysorozata – a június 22-i sziszeki vereség következtében indított török hadjárat – hívta életre a tarcali, illetve esztergomi részgyűléseket. Christoph von Teuffenbach kassai főkapitány hívására az érintett vármegyék rendjei szeptember 23-án Tarcalon gyűltek össze, ahol a felső-magyarországi országgrész jelentősebb politikai-katonai vezetői, így az országbíró Báthori István, Rákóczi Zsigmond, Perényi György és János, Dersffy Miklós vagy Bánffy János mellett jelen volt Széchy Tamás is.¹⁵ A Tarcalon hozott, a védelem kérdését illető végzések értelmében a haderőt oly módon próbálták bővíteni, hogy a birtokosok minden telek után egy fegyveres katonát voltak kötelesek kiállítani és azzal haderejüket bővíteni. Tekintve Széchy Tamás birtokállományát, az általa kiállított haderő minden bizonnyal az egyik legnagyobb létszámú lehetett.¹⁶

Az 1590-es évek közepén rendezett – 1595-ös, 1596-os, 1597-es – diéták meghívottjairól nem maradt fenn lista, de abból kiindulva, hogy Széchy Tamás milyen aktív szerepet játszott mind a vármegyei, mind a katonai hadviselés terén, szinte kizártnak tekinthető, hogy ne lett volna jelen, vagy legalábbis ne kapott volna meghívót a tizenöt éves háború alatt rendezett országgyűlésekre.¹⁷ Ugyancsak erre enged következtetni, hogy az 1601. évi országgyűléstől – amelynek résztvevőiről már rendelkezésre állnak részletesebb adatok – 1618-ban bekövetkezett haláláig minden alkalommal kapott meghívót, és személyes jelenlétére is találunk utalást.

1601-ben az egregiusként feltüntetett nemesek száma az 1593. évi részvétellükhöz képest csökkenést mutat. A meghívandó személyeket egy 37 főből álló lista alapján választották ki, ekkor szám szerint már csak nyolc személyt.¹⁸ Az 1593. évi diéta személyes meghívót kapott előkelő nemesei közül csupán Bay Mihály és Széchy Tamás neve szerepel mindkét országgyűlés résztvevői között. A tizenöt éves háború nyitó korszakának várkapitányai közül rajtuk kívül már egy sem olvasható, ugyanakkor érezhetően megnőtt a súlya a központi kormányzerveknél hivatalban lévő tisztviselőknek.

Az 1602. február 22-re hirdetett országgyűlésre még az egy évvel korábbtól is szűkebb azok listája, akiket mint tehetősebb birtokos nemest ért az a megtiszteltetés, hogy az uralkodótól személyre szóló invitálásban részesüljenek. Ekkor már csupán öten, Széchy Tamás mellett Bay Mihály, Lippay János, Kecskés András, valamint Justh András

¹⁵ MOE VIII. 155.

¹⁶ A kiállított fegyveres haderőn kívül feljegyzésre került, hogy Széchy Tamás felajánlott még 100 köböl gabonát a szendrői vár részére. MOE IX. 164.

¹⁷ A tizenöt éves háború kezdeti szakaszában a tarcali részgyűlést követő felső-magyarországi területeken zajló hadjárat eseménysorozatában, Szabatka és Fülek ostrománál – ha Széchy Tamás személyesen nem is, de – elsőszülött fia, az akkor már 18-19 éves Széchy György minden bizonnyal részt vett. Istvánffy Miklós munkájában utal is a fiatal Széchy elfogatására, ami Szabatka alatt történt, pontos dátumot azonban nem jegyez fel. Az 1594-es évben Széchy Tamást Győr ostromakor jegyzik, ahol Nádasdy Tamás, Dersffy Ferenc és Török István a Rába szigetét próbálták védeni a tatárok támadásával szemben. Bővebben: Istvánffy 2009: 139., 174.

¹⁸ Fazekas–Gebei, Pálosfalvi 2020: 195–196. Széchy Tamáson kívül Bay Mihály dévényvári kapitány, Daróczy Ferenc, Szokoly Péter, Lippay János királyi titkár, Juszt András, Baranyay István, és Kecskés András neve ismert.

kaptak helyet.¹⁹ Széchyn kívül az említett négy személy közül Bay Mihály az ecsedi Báthoryak egyik legfontosabb szervitora, a Pozsony vármegyei Dévény várának ura.²⁰ Lippay János a Magyar Kancellária titkára, királyi személynök, majd magyar királyi tanácsos,²¹ Kecskés András esztergomi érseki titkár,²² Justh András pedig Turóc vármegye alispánja és a királyi tábla ülnöke volt.²³

Érdeemes egy pillanatilag elidőzni az 1560-as évek végétől 1608-ig tartó imént felvázolt gyakorlatnál, hiszen hivatali és politikai karrier tekintetében mindenképpen jó ugródeszkának, kiváló mobilizációs lehetőségnek tekinthető a kitüntetett jelenlét. A határmezsgye, amely a főrendek és a jómódú középbirtokosok közt húzódott, igen vékonynak bizonyult a 16. század második felében, így az említett személyek közül többen vagy bárói címet szerezve a főrendek közé emelkedtek, és az 1608-as diétától kezdődően a felsőház tagjaként vettek részt a politikai élet színterén,²⁴ vagy az alsóház hivatali apparátusába beépülve játszottak jelentékeny szerepet az elkövetkező évtizedekben. Széchy Tamás esetében az előbbi opció érvényesült, egyrészt katonai karrierje, másrészt birtokai mérete is sokkal inkább ezt indokolta. Esetében bárói rangemelés ugyan nem ismert – ami addigi katonai karriervizsgálata és birtoknagysága tekintetében akár meg is valósulhatott volna –, ugyanakkor az 1604. évi országgyűlésen már a főrendek közt foglalt helyet. Ezt 1603. augusztus 19-én Prágában kelt főispáni kinevezése indokolja, amellyel Gömör vármegye első emberévé léptette elő I. Rudolf.²⁵

A 17. század első éveinek országgyűléseit átvizsgálva, az 1604. évi diétán tudunk konkrét utasításról, ami őt érintette. Egy ekkor kelt rendelet értelmében Széchy Tamást beválogatták az ország határainak felülvizsgálatát és helyreállítását vezető biztosok közé, személyes feladata az Ausztria felé történő határellenőrzés volt. A határozatban felsorolt hivatalnokok – akikkel Széchy együttműködött – a fentebb említett országgyűlési kör tagjai közül kerültek ki, így Lippay János királyi személynök vagy Megyery Pál ítélmester, Vas vármegye jegyzője, aki az adott évben a vármegye követeként is működött.²⁶

¹⁹ <https://archivum2004.piarista.hu/arisztokrata/index.htm> (letöltés: 2022. 04. 03.) Innentől kezdve a folyamat, amely minimalizálta ennek a rétegnek a megjelenési lehetőségét, csupán egy alkalommal, 1608-ban fordul meg. Az országgyűlés különleges szerepe lehet az oka, hogy ebből az évből 70 egregius meghívólevele ismert. Fazekas–Gebei–Pálosfalvi 2020: 196.

²⁰ Kovács 2016: 919; 928

²¹ Fallenbüchl 2002: 179.

²² Zvara 2010: 266.

²³ Csizmadia 1905: 16.

²⁴ Bárói rangemelésben részesült Serényi Mihály (1596), Melith Pál (1603 előtt), Osztrosith András (1606), akik még az 1593. évi országgyűlés meghívottjai, míg a 17. század elejéről ismert személyek közül Daróczy Ferenc (1612) és Vízkelethy Tamás (1608), Alaghy Ferenc (1607), Hosszútóthy István (1608) nyertek oklevelet. Lásd: Pálffy 2009: 11–15. Joó János személynök ugyan még nem, csupán fia, Joó Miklós nyer bárói rangot 1645-ben. A rangemelő oklevélben kiemelten utalnak apjára és annak szolgálataira, ami a bárói cím elnyerésében lényeges szempontként szerepelhetett. <https://archivum2004.piarista.hu/arisztokrata/index.htm> (letöltés: 2022. 04. 03.)

²⁵ Főispáni kinevezése 1603. 08.19. HU-MNL-OL-A 45 Libri Regii 5. 627.

²⁶ MOE X. 1602–1604 534.; Dominkovits 2001.: 220.,

A 17. század eleji diéták résztvevőiről már részletesebb adatokkal rendelkezünk, így jól dokumentált egy-egy család, jelen esetben a Széchyek jelenléte is. A családfő, Széchy Tamás az 1604. évi pozsonyi országgyűlést követően is minden alkalommal igazolható. 1606-ban a bécsi béke aláírására a királypárti főurakkal együtt, díszes kísérettel érkezett a császárvárosba.²⁷ 1608. novemberben 19-én II. Mátyás Pozsonyban tartott koronázásán egyes beszámolók szerint részese volt a Szent Márton-dómba történő bevonulásnak, ahol egy arany ereklyetartót vitt.²⁸ Más források viszont nem említik a dómban történő koronázási eseményen, fiát, Széchy Györgyöt²⁹ viszont mint ceremóniamestert jegyzik Lichtenstein Miksa báró mellett.³⁰ Nagy valószínűséggel azonban ez Széchy Tamás lehetett, mivel mint királypárti főúr a tizenöt éves háború és a Bocskai-felkelés alatt is folyamatos kapcsolatban állt a Habsburg-főherceggel. „Szűkebb” családja, vagyis sógorai mind fontos egyházi és hivatali pozíciókat töltöttek be. II. Mátyást Forgách Ferenc esztergomi érsek koronázta, az országalmát Forgách Zsigmond vitte, Batthyány Ferenc pedig a menet élén haladt, egy régi keresztet hordozva.³¹ Ugyancsak Széchy Tamás szerepét erősítheti az a tény is, hogy a koronázást követően nyert udvari szolgálatot, 1608. december 1-jén főudvarmesterré nevezte ki az uralkodó.³²

Illésházy István nádor korai, 1609 május 5-i halálát követően még ugyanazon év november 16-án nyílt meg az újabb országgyűlés Pozsonyban, II. Mátyás részvételével. Az országgyűlés pontos névsora nem ismert, viszont Széchy Tamás kétségtelenül jelen volt a nádorválasztáson. Az 1608. évi koronázás előtti 3. törvénycikk értelmében az uralkodó két katolikus és két protestáns személyt jelölt a tisztségre. Illésházy halálát követően a jelöltek ugyanazon személyek maradtak, mint az előző, 1608. évben. Katolikus részről Forgách Zsigmond és Erdődy Tamás, az uralkodó azonban Thurzó György mellett most Széchy Tamást jelölte választható protestáns személyként. Széchy ekkor került legközelebb pályafutása során ahhoz, hogy országos tisztséget töltsön be. A voksolás eredménye ismert: a rendek december 10-én 150 szavazattal Thurzó Györgyöt választották nádorrá.³³ A választás azonban rávilágít egy nagyon fontos aspektusra, miszerint Széchy Tamás kamatoztatni tudta mindazt a kapcsolati tőkét, amit a tizenöt éves háború kezdetétől következetesen épített, és amely nem csupán katonai, de politikai karrierje terén is

²⁷ MOE XII. 312–313.

²⁸ Mojzer 1994: 45–50.

²⁹ Széchy György neve viszont ott szerepelt a koronázást követő aranysarkantyús lovagok avatásán, akiket a háború során szerzett érdemeikért tüntettek ki. Gausz 2013: 179–188.; Bartoniek 1987: 139.

³⁰ Gausz 2013: 179–188.

³¹ Uo. Széchy Tamás második felesége Batthyány Ferenc húga, Batthyány Kata volt, 1608-ban pedig már Forgách Ferenc esztergomi érsek, valamint Forgách Zsigmond testvérével, Forgách Margittal élt házasságban.

³² Benda 1972: 274.; Fallenbüchl 1988:

³³ A Széchy Tamásra jutó szavazatok száma minimális lehetett csupán. Thurzó Györgynek volt a legnagyobb támogatottsága, mind a rendek, mind az uralkodó részéről. A két protestáns jelölt, vagyis Thurzó György és Széchy Tamás nagy valószínűséggel egymásra adta le voksát. Erdődy Tamás 50 szavazatát Forgách Ferenc bíboros, valamint a katolikus papság adta. Bővebben: Angyal–Dézsi 1898: 22–23.; Bérenger–Kecskeméti 2005.: 57–60.

hasznosnak bizonyult. Mindezek mellett a 17. század elejére olyan udvartartással és vagyonnal kellett rendelkeznie, ami lehetővé tette számára, hogy a korszak elvárásainak megfelelő nádori udvartartást biztosítson, annak minden fényűző és reprezentatív kellékével együtt.

Életének utolsó diétai jelenlétére 1613-ban került sor. Az országgyűlésen, amely egyben Habsburg Anna királyné koronázási ceremóniáját is magába foglalta, mint magyar királyi udvari tisztségviselő, étekgófogómaster volt jelen. Ebben a minőségében jegyezték fel a koronázást követő ünnepi banketten kisebbik fiával, Széchy Mihállyal együtt.³⁴

Az 1593. évtől kezdődően 1618-ban bekövetkezett haláláig összesen tíz olyan országgyűlés ismert (1593, 1601, 1602, 1603, 1604, 1605, 1606, 1608, 1609, 1613), ahol vagy szerepelt neve a meghívottak listáján, vagy következethetően jelen lehetett az általa betöltött tisztségeknek köszönhetően. Minden bizonnyal több ez tíz alkalomnál, de a 16–17. század fordulója hadi eseményeinek következményeként kialakult forrásanyag-szűkösség miatt ez adatokkal egyelőre nem dokumentálható.

Széchy (II.) György (1577–1625)

Az 1577-ben született Széchy Györgynek politikai pályafutása már jóval szövevényesebb, mint az apáé, Széchy Tamásé. Annak első, Perényi Borbálával kötött házasságából született, és vele ellentétben – aki a 16. század végétől zömmel dunántúli birtokain tartózkodott – élete végéig megmaradt a família felső-magyarországi birtokain. Valószínűleg ez is közrejátszott abban, hogy a térség nagybirtokosaihoz hasonlóan politikai érdekszféráját tekintve sokkal inkább a protestáns erdélyi fejedelmek szövetségét kereste.

Széchy György esetében nem találni arra vonatkozólag adatot, hogy a tizenöt éves háború végéig a hadi cselekményeken kívül bármiféle aktív szerepe lett volna a hazai politikai életben. Első figyelmet érdemlő megjelenése az 1604 és 1606 közötti időszakra tehető. A felső-magyarországi főurak közül ekkor szinte elsőként csatlakozott Bocskai Istvánhoz, majd lett a fejedelem testőrségének kapitánya, amellyel kezdetét vette közel húsz évig tartó politikai pályafutása.³⁵ A szerencsi gyűlésnek, valamint az 1605-ös korponai és 1606-os kassai országgyűlésnek is résztvevője volt. Amikor Bocskai István 1605-ben a Pest melletti Rákosmezőn találkozott Lalla Mehmed nagyvezírral, kíséretében Illésházy István és a kassai bíró Bocatius mellett egyik legfontosabb bizalmasaként ott volt Széchy György is. Személyes kötődését bizonyítja, hogy Bocskai neki adta át a koronát, miután a nagyvezír fejére helyezte azt.³⁶

³⁴ Pálffy 2004: 1072–1073. Az adott magyar királyi udvari tisztséget 1610-től haláláig, 1618-ig töltötte be. Fallnebüchl 2002: 305.

³⁵ Istvánffy 2009: 441., 449.

³⁶ Istvánffy 2009: 468–470.

Az 1606. május 16-án aláírt ünnepélyes végzések kiállítására létrejövő bizottság tagjaként ismerjük Illésházy Istvánnal, Homonnai Drugeth Bálinttal, Thököly Sebestyénnel és Nyáry Pállal együtt. Míg apja, Széchy Tamás a bécsi béke becikkelyezése körül végig Bécsben a királypárti főurak közt tartózkodott, Széchy György végig megmaradt Bocskai István híveként.³⁷ Ennek oka részben a már említett birtokelhelyezkedés volt, másrészt személyes kapcsolatrendszere is ezt indukálta. A fejedelem támogatói voltak mind a Homonnai Drugeth, mind a Perényi család tagjai, akikkel édesanyja, Perényi Borbála és felesége, Homonnai Drugeth Mária révén rokoni viszonyban is állt.³⁸ Ugyancsak rokoni kapcsolat igazolható közte és a fejedelem hadvezére, Rhédey Ferenc között is.³⁹

Pozsonyban tartott országgyűlésen először a kiemelt jelentőségű, 1608-as diétán jelent meg apjával, Széchy Tamással együtt, akárcsak az év végén megtartott koronázási ceremónián.⁴⁰ Az 1610-es évek politikailag viszonylag csendesnek tűnő időszakát az 1618-as esztendő törte meg, mind a Széchyek, mind a Habsburg Monarchia vonatkozásában. Széchy Tamás 1618. februári halálával a család feje a legidősebb fűgyermek, Széchy György lett, apja után immár Gömör vármegye főispánja. Az 1618. március 19-én kezdődő pozsonyi ülészakon – amely koronázó országgyűlés is volt – már ebben a minőségében vett részt. II. Ferdinánd koronázási ceremóniáján Esterházy Miklós mögött vonult. Esterházy a Magyar Királyság, Széchy Horvátország zászlóját vitte.⁴¹

A 17. század első felének Bethlen Gábor nevéhez köthető rendi mozgalma során a Széchy család feje – Széchy György – ismét az erdélyi fejedelem oldalán kötelezte el magát. Az 1619-től kezdődő három évet tekinthetjük a felső-magyarországi főúr legaktívabb éveinek, katonai és politikai tekintetben egyaránt. A tanulmányom adta keretek miatt most nincs lehetőségem részletekbe menően felvázolni a harmincéves háború kezdeti éveiben Bethlen Gábor mellett betöltött szerepét. Széchy György országgyűlési részvételeit tekintve azonban két lényeges dátumot érdemes megemlíteni mint politikai pályafutásának jelentősebb súlypontjait: az 1620-as beszercei és az 1622-es Sopronban rendezett diétát. Beszercebányán Illésházy Gáspár, Rákóczi György és Thurzó Imre mellett negyedikként csatlakozott Bethlen Gábor legszűkebb bizalmi köréhez – mindezt egy reverzállissal is megpecsételve –, így Felső-Magyarországon az erdélyi fejedelem egyik fő szövetségésének tekinthető a Habsburgokkal szemben.⁴²

³⁷ Az 1606 augusztusában a már beteg fejedelem számára orvosságot szerez be Bécsből. A következő évben pedig ott van a Bocskai halottaskocsiját Erdélybe kísérő főurak között. Lásd: Történelmi Tár 1878: 314., Acsády 1885: 32.

³⁸ Homonnai Máriával, Homonnai Drugeth (III.) György húgával kötendő házassága az 1609 körüli időszakra – tehát a Bocskai felkelés utánra – datálható, de így is igazolható az érintett családok közti szorosabb viszony.

³⁹ Széchy György apai nagyanyja, Rhédey Magdolna testvére volt Rhédey Ferenc édesapjának, Rhédey Pálnak. Lásd: Forgon 1907: 604.

⁴⁰ A korabeli beszámolók szerint nagy fényűzéssel, 200 huszár és 100 hajdú kíséretében vonult fel, hogy aztán ünnepélyes keretek közt aranyarkantyús lovaggá avassa II. Mátyás. A koronázási szertartáson pedig Galícia zászlóját vitte.

⁴¹ G.Etényi 2013.:265.

⁴² Szádeczky 1915: 365.

A magyar rendek azon csoportjába tartozott, akiket nem a fejedelem hadainak fegyveres ereje készítetett a csatlakozásra. Saját meggyőződésükből fakadóan mind a vallási, mind politikai sérelmeik orvoslását tekintve nem csupán az országgyűlések keretein belül, hanem az adott helyzetben, magától az erdélyi fejedelemtől, Bethlen Gábortól várták azok megoldását. Nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy Bocskai öröksége közéleti szerepvállalására is mély hatást gyakorolhatott, és apjával vagy tágabb családjával ellentétben őt egyéni szimpátiája, magánjellegű kapcsolatrendszere és érdekszférája is sokkal inkább az erdélyi udvarhoz kötötte. Politikailag ingatag természetére – vagy éppen ellenkezőleg, éleslátására – enged következtetni ugyanakkor az a tény, hogy a fehérhegyi csatavesztést követően a négy főúr közül szinte elsőként pártolt el Bethlentől, és tért vissza II. Ferdinánd hűségére.⁴³

Ahogy a Bocskai-felkelést követően az 1608. évi országgyűlés oldotta fel az uralkodó és a rendek közti feszültséget, és hozott létre kompromisszumos egyezséget a felek között, úgy Bethlen hadjáratát követően az 1622. évi Sopronban tartott diéta töltötte be ugyanezen szerepet. A magyar világi elit azon tagjainak lojalitását, akik az ezt megelőző években az uralkodó ellenében politizáltak, sikeresen szilárdították meg a II. Ferdinánd által adományozott tisztségek. Ezért is tekinthetjük az 1622. évi országgyűlést Széchy György vonatkozásában egyfajta csúcspontnak. Az 1620–1621 között Bethlen felső-magyarországi főkapitányként ismert főúr nemhogy kegyvesztett nem lett, de 1622-től ugyanezen katonai pozíciót foglalhatta el. Ekkor már a Habsburg-uralkodó, II. Ferdinánd szolgálatában.⁴⁴ A különbséget és egyben a helyzet nehézségét ebben az esetben az adta, hogy az eredeti 13 vármegyéből hét – és a korábbi székhely, Kassa is – Bethlen Gábor fennhatósága alatt maradt.

Széchy György a magas rangú katonai hivatalviselésen kívül az országos főméltóságok közé is emelkedett ezen a diétán azáltal, hogy magyar királyi kamarásmesterré léptették elő.⁴⁵ Gonzaga Eleonóra királyné júliusi koronázásán őt érte a megtiszteltetés, hogy az országalmát vigye, majd ideiglenes étékfogómesterként vehetett részt az ünnepi banketten.⁴⁶

Arra vonatkozólag, hogy voltak-e ambiciózusabb tervei, esetlegesen a nádori szék megszerzése, Giovanni Francesco Buonamicinek, a bécsi nuncius titkárának 1622. június 4-i levelében találunk utalást. Eszerint Széchy György elégedetlen volt, mivel nem szerepelt a négy nádorjelölt között.⁴⁷ Ahogy a titkár fogalmazott: „Széchy elége-

⁴³ Széchy György 1621 áprilisában tért vissza a Habsburg-uralkodó oldalára, „árulását” Bethlen Gábor nehezen viselte, véleménye szerint Forgách Zsigmond nádor befolyásolta a főurat. Papp 2013:126. Tény, hogy Széchy, aki pár hónappal ezelőtt még Bethlen egyik legnagyobb híve volt, 1621 májusában a következőket tanácsolta Batthyány Ferencnek: „...mert immár itt is az egész föld esziben vevén hitetlenségét Bethlennek, mind elállóit tőle, az hada eloszlott, csak szalad immár. Egy ilyen hitván emberért ne veszítse el magát...” Idézi: Iványi–Fazekas–Koltai 2008: 68.

⁴⁴ Pálffy 2014:38–39.

⁴⁵ Uo.

⁴⁶ Ua. 52–53.

⁴⁷ Molnár 2014: 200–201. A jelöltek 1622-ben Esterházy Miklós, Erdődy Tamás, Thurzó Szaniszló és Batthyány Ferenc voltak.

detlen volt, mert nem szerepelt a nádorjelöltek között, de az ő vallása számára csak egy hely volt. Batthyányi, akit korábban már többször javasoltak, most is be kellett tenni, a másik helyet meg muszáj volt Thurzónak adni, hiszen különben mindent felforgatott volna.⁴⁸ A bécsi udvar számára előbb-utóbb egy katolikus vallású nádor lett volna a legoptimálisabb. Az időpont akkor erre még nem tűnt alkalmasnak, amit az uralkodó és tanácsadói is egyaránt felismertek. Fontosabb volt a rendekkel történő kompromisszum megteremtése. Az egykori Bethlen-párti protestáns Thurzó Szaniszló nádorrá választása kevesebb negatívummal járt mind a rendek, mind II. Ferdinánd tekintetében. Thurzóban mindig is nagyobb hajlandóság mutatkozott a Habsburg-udvarral történő kooperációra, mint amit Széchy György esetében láttunk. Ennek ismeretében Széchy jelölésének – bármennyire törekedett is ezt elérni – az adott körülmények között nem lehettek reális alapjai.

A következő, 1625-re hirdetett országgyűlésnek – amely végül a katolikus Esterházy Miklós nádorrá választását hozta – tragikus halála miatt Széchy György már nem lehetett részese.⁴⁹

Összegzés

Széchy Tamás politikai pályafutásának íve tökéletesen nyomon követhető a magyar országgyűléseken történő jelenlétével. Az 1593. évi diéta egykori egregiusa 1609-re mint a Magyar Királyság egyik legbefolyásosabb protestáns főrendje a legmagasabb közjogi méltóság betöltéséhez is közel került. Megvizsgálva a diétákon vele egyszerre jelen lévő személyeket, megállapítható, hogy kivételes karriert sikerült felépítenie. Befolyása nem szűnt meg, mint a tizenöt éves háború kezdeti szakaszában ugyancsak személyes meghívóval rendelkező többi várkapitánynak, és nem is olvadt be a központi kormány-szervek hivatalnoki rétegébe. Bárói címszerzése ugyan nem ismert, de a 17. század elejétől magas rangú udvari és katonai tisztségeket is birtokolt,⁵⁰ és mire az 1608. évi 1. tc. rögzíti a két tábla összetételét, az egykori Gömör megyei középbirtokos pozícióit tekintve egyértelműen a világi főurak közt foglalhatta el helyét.

Széchy György apjától eltérően – aki mindvégig udvarhű magatartást tanúsított – politikai hovatartozását tekintve sokkal inkább az erdélyi fejedelmek érdekszférájához orientálódott. Talán egyedül az 1608. évi országgyűlésen, majd az 1622. évi soproni diétán tapasztalunk részéről olyan viselkedést, mintha maga is a Magyar Királyság

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ Széchy György részére még kiállították a meghívót az 1625. évi országgyűlésre, amin a főúr 1625 augusztusában bekövetkezett hirtelen halála miatt részt venni már nem tudott.

⁵⁰ 1609-ban étekgómeztérre neveztek ki, katonai szolgálata tekintetében a legmagasabb pozíciót szintén 1609 után nyerte: Batthyány Ferencet követően őt nevezik ki a „dunántúli” kerületi és Kanizsával szembeni végek főkapitányává. Lásd: Benda 1972: 274.; Fallenbüchl 1988; Pálffy 1997: 269.

Habsburg-hű arisztokráciájához tartozna. Tekintve a 17. század elejének rendi ellenállásai során mutatott magatartását, az általa 1622-ben elért pozícióit a Habsburg Monarchia megváltozott aktuális kül- és belpolitikai helyzete indukálta, azokat nem tekinthetjük az uralkodó Széchy György iránt táplált őszinte bizalma jelének.

A Széchy család imént felvázolt két generációján kívül érdemes pár gondolat erejéig megemlíteni a követő nemzedéket is, hiszen az egykori birtokszerző Széchy Tamásnak az elsőszülött Széchy Györgyön kívül még 5 fia született. A család 16–17. század fordulóján élt tagjai, apa és fia sikeresen stabilizálták a familia pozícióját az 1608-ra megszilárduló kétkamarás országgyűlés főrendi tagjai közt. A következő generáció, amelynek jelenléte az 1625. évi országgyűléstől figyelhető meg aktívabban, közéleti szerepét tekintve országos viszonylatban már jóval visszafogottabbnak tűnik, mint a család felemelkedését megteremtő Széchy Tamás és annak elsőszülött fia esetében. Az 1630-as diétán egyszerre hárman voltak jelen a Széchy fiúk közül: Miklós, Mihály és István.⁵¹ A 17. század derekára azonban csupán a legfiatalabb, Széchy Dénes képviselte a rendiség politikai fórumán az egykor népes familiát, ő azonban 1645-ben grófi rangemlést nyerve a főnemesség teljes jogú tagjává emelte a családot. Arra vonatkozólag, hogy az országgyűlések során mely érdekcsoportokhoz kötődtek volna, vagy a vitás kérdések felmerülésekor milyen személyes álláspontot képviseltek, lényeges adatot még nem találtam. Az 1646–47. évi országgyűlésen került sor Széchy György lányainak a murányi és zólyomlipcsei jószágok ügyében előterjesztett perére, amely a Dunántúlon tartózkodó rokonságot – így Széchy Dénest – lényegében nem érintette.⁵²

A 17. század derekán élt generáció már jóval inkább megszerzett hatalmi pozícióit védte, nem vállalta az esetleges konfrontációt, amely a megszerzett politikai tőkét veszélyeztette volna. Az előző nemzedékhez képest ők eleve kisebb eséllyel is rendelkeztek a rendi politizálás fórumán való megmérettetésre. 1608 után ugyanis egyre ritkábban hívta össze az országgyűlést az uralkodó, szemben az azt megelőző évtizedek összesen 51 alkalommal megrendezett diétáival. A Széchyek ezen generációja – akárcsak a többi főúri család – a kialakuló arisztokrata mentalitást elsajátítva az udvari jelenlét, reprezentációs megjelenés, a magánjellegű kapcsolattartás és a regionális politizálás biztosítására törekedtek.

Felhasznált források

Levéltári források

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (HU-MNL-OL)
A 57 Magyar Kancelláriai Levéltár, Libri Regii

⁵¹ <https://archivum2004.piarista.hu/arisztokrata/index.htm> (letöltés: 2022. 10. 19.)

⁵² Fazekas–Gebei–Pálosfalvi 2020: 267.

Nyomtatásban megjelent források

- MOE I–XII: Fraknói Vilmos – Károlyi Árpád (szerk.) 1874–1917: Magyar Országgyűlési Emlékek történeti bevezetésekkel (1526–1606). Bp.
- Istvánffy Miklós 2009: Istvánffy Miklós magyarok dolgairól írt históriája. Tállyai Pál XVII. századi fordításában, 1–12. könyv. Balassi kiadó, Bp.
- Maksay Ferenc 1990: Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén I–II. kötet Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 16. Bp.
- Szilágyi Sándor 1878: Bocskay István és Illésházy István levelezése 1605 és 1606-ban. (II. közlés) *Magyar Történelmi Tár* 3. sorozat 1. kötet, 1–84.
- Tóth Péter 1996: Gömör vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái – *Borsodi Levéltári Füzetek* 35.évf., Miskolc

Interneten elérhető források

- A magyar arisztokrácia kapcsolatrendszere a 16–17. században. Koltai András – Benda Borbála – Péter Katalin – Horn Ildikó (2006–2008): <https://archivum2004.piarista.hu/arisztokrata/index.htm> (letöltés: 2023. 04. 22.)

Felhasznált szakirodalom

- Acsády Ignác 1885: A Széchyek Murányban. *Századok*. 19. évf., Értekezések. 21–47.
- Angyal Dávid – Dézsi Lajos 1989: A magyar nemzet története 6. Magyarország története II. Mátyástól III. Ferdinánd haláláig. Budapest, Első könyv. II. Mátyás uralkodása II. fejezet. Az 1609-iki országgyűlés.
- Bartonic Emma 1987: A magyar királykoronázások története. Akadémiai Kiadó, Bp.
- Benda Kálmán 1974: A királyi Magyarország tiszti címtára, 1607–1608. *Levéltári közlemények* 43. évf., 2. sz, 265–325.
- Borovszky Samu 1908: Szendrő vára. Magyar Tudományos Akadémia, Bp.
- Csizmadia János (szerk.): A Bartakovich-, Justh-, Rudnay- és Rudnyánszky-családok és részben azok rokonsága, Késmárk.
- Dávid Zoltán 2001: Az 1598. évi házösszeírás, Központi Statisztikai Hivatal Levéltára, Bp.
- Dominkovits Péter – Katona Csaba – Pálffy Géza (szerk.) 2021.: Amikor Sopronra figyelt Európa. Az 1625. évi soproni koronázó országgyűlés. Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Sopron–Budapest
- Dominkovits Péter 2001: Nemesek Szombathely szabadalmas püspöki mezővárosában a 16. század végén, a 17. század elején In: Fatuska János – Fülöp Éva Mária – ifj. Gyuszi László (szerk.): *Annales Tataienses* II. A mezőváros, mint uradalmi központ. Mecénás Közalapítvány, Tata.
- Ember Győző 1990: A magyar királyi pozsonyi kamara zárszámadása 1542-ben. In: *Levéltári Közlemények*, 61. évf., 1–2. sz. 112.

- Fallenbüchl Zoltán 2002: Állami (királyi és császári) tisztségviselők a 17. századi Magyarországon, Osiris, Bp.
- Fallenbüchl Zoltán 1998: Magyarország főméltóságai 1526–1848, Maecenas Könyvkiadó, Bp.
- Fazekas István – Gebei Sándor – Pálosfalvi Tamás 2020: Rendi országgyűlések a Magyar Királyságban a 18. század elejéig. Országház Könyvkiadó, Bp.
- G. Etényi Nóra 2013: Politika és publicisztikai kontextus: Bethlen Gábor a Német-római Birodalomban kiadott nyomtatványokban (1619–1622). Kármán Gábor – Kees Teszelszky (szerk.): Bethlen Gábor és Európa, Komáromi Nyomda és Kiadó Kft., Bp. 245–274.
- Gausz Ildikó 2013: Magyar koronázás francia szemmel. *Aetas*, 28. évf., 3. sz. 179–188.
- Guszarova, Tatjana Pavlovna 2005: A 17. századi magyar országgyűlések résztvevői. *Levéltári közlemények* 76. évf., 2. sz. 93–148.
- Iványi Péter – Fazekas István – Koltai András 2008: Pázmány Péter és a Batthyányak. Szent István Társulat, Bp.
- Jean Bérenger – Kecskeméti Károly 2005: Országgyűlés és parlamenti élet Magyarországon (1608-1918) Napvilág Kiadó, Bp.
- Koppány Tibor 2006: Batthyány (II.) Ferenc és Poppel Éva építkezései – 1590–1640. In: Nagy Zoltán (szerk.): A Batthyányak évszázadai Tudományos konferencia Körmenten 2005. október 27–29. 99–101.
- Kovács Dóra 2016: Az ecsedi udvar. Szervitori hivatás és kapcsolatrendszer Báthory István familiájában. *Századok*. 150. évf., 4. sz. 911–944.
- Molnár Antal 2014: Carlo Caraffa bécsi nuncius az 1622. évi soproni országgyűlésen. In: Dominkovits Péter – Katona Csaba (szerk.): Egy új együttműködés kezdete. Az 1622. évi soproni koronázó országgyűlés. Magyar Nemzeti Levéltár, Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára és a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Sopron–Budapest 125–231.
- Mojzer Anna 1994: Spanyol beszámoló Mátyás főherceg magyar királlyá koronázásáról. *Ars Hungarica*, 22. évf., 1-2. sz. 45–50.
- Pálffy Géza 2013: A magyar országgyűlés helyszínei a 16–17. században. In: Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon, Argumentum Kiadó, Bp. 65–87.
- Pálffy Géza 2014: Egy elfelejtett kiegészítés a 17. századi magyar történelemben In: Dominkovits Péter – Katona Csaba (szerk.): Egy új együttműködés kezdete. Az 1622. évi soproni koronázó országgyűlés. Magyar Nemzeti Levéltár, Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára és a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Sopron–Budapest 17–59.
- Pálffy Géza 1997: Kerületi és végvidéki főkapitányok és főkapitány-helyettesek Magyarországon a 16–17. században. *Történelmi Szemle* 39. évf., 257–288.
- Pálffy Géza 2004: Koronázási lakomák a 15–17. századi Magyarországon. Az önálló magyar királyi udvar asztali ceremóniarendjének kora újkori tovább éléséről és a politikai elit hatalmi reprezentációjáról. *Századok* 138. évf., 1. sz. 1005–1101.

- Pálffy Géza 2009: Utak az arisztokráciába – bárói címszerzők a 16. századi Magyar Királyságban. In: Papp Klára (szerk.): Arisztokrata életpályák és életviszonyok, Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, Debrecen.
- Papp Sándor 2013: Bethlen Gábor ismeretlen hadjárat tervé II. Ferdinánd és a katolikus Európa ellen. In: Kármán Gábor – Kees Teszelszky (szerk.): Bethlen Gábor és Európa, Bp. 103–128.
- Schiller Bódog 1900: Az örökös főrendiség eredete Magyarországon. Bp.
- Szádeczky Kardoss Lajos 1915: Bethlen Gábor és Trencsén vármegye (1619–1629). *Századok* 49. évf., 353–370.
- Szijártó M. István 2016: A 18. századi Magyarország rendi országgyűlése, Országház Könyvkiadó, Bp.
- Zvara Edina 2010: Náprági Demeter Három könyve az Esterházy-könyvtárban. In: Stemler Ágnes – Varga Bernadett (szerk.): „...mint az gyümölcsös és termett szőlőveszszöc...” Tanulmányok P. Vásárhelyi Judit tiszteletére, Balassi Kiadó, Bp. 263–267.
- Zsilinszky Mihály 1880: A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai a reformációtól kezdve 1. 1523–1608, Franklin, Bp.